

XIX DNI JAPONII
NA UNIWERSYTECIE WARSZAWSKIM
第十九回 ワルシャワ大学日本祭

KSIĘGA ABSTRAKTÓW

KONFERENCJA NAUKOWA
JAPONIA W PRZEKŁADZIE: TEORIA, PRAKTYKA I WYZWANIA

SESJA STUDENCKA: W KRĘGU KULTURY JAPONII

Ambasada Japonii w Polsce

KONFERENCJA NAUKOWA JAPONIA W PRZEKŁADZIE: TEORIA, PRAKTYKA I WYZWANIA

STYL I SEMANTYKA W PRZEKŁADZIE *Kaidōki*: ANALIZA WYBRANYCH PROBLEMÓW TŁUMACZENIOWYCH

dr Adam Bednarczyk, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Kaidōki (Zapiski z nadmorskiego traktu, 1223) jest powszechnie uznawane za najbardziej reprezentatywny przykład *kikō*, które powstały w okresach Kamakura i Muromachi. Dzieło to jest szczegółowym zapisem podróży z Kioto do Kamakury, która miała miejsce niecałe dwa lata po głośnej rebelii Jōkyū – jej echa pobrzmiwają również w tym dzienniku. I choć jego autorstwo nie zostało jednoznacznie ustalone, można stwierdzić, że *Kaidōki* wyszło spod pędzla osoby wykształconej, doskonale orientującej się zarówno w rodzimym, jak i w dawnych pisarstwie chińskim. Dodatkowo tekst jest nasycony treściami buddyjskimi, które często wynikają z duchowych rozważań samego autora na temat życia i przemijania. Bogactwo informacji oraz języka sprawia jednak, że utwór stanowi spore wyzwanie dla każdego tłumacza. W moim referacie przyjrzę się kilku elementom tekstu *Kaidōki*, które potencjalnie mogą sprawiać najwięcej problemów w trakcie przekładu. Omówione zostaną przykłady m.in. konstrukcji paralelnych, frazeologizmów czy poetyzmów oraz propozycje ich oddania w języku polskim.

Nota biograficzna:

Adam Bednarczyk, japonista, absolwent filologii orientalnej na Uniwersytecie Jagiellońskim (2006), doktor nauk humanistycznych Uniwersytetu Osaka (2010), obecnie adiunkt w Katedrze Orientalistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jego zainteresowania badawcze to głównie dworska i średniowieczna proza japońska, w szczególności twórczość diarystyczna i podróżopisarstwo.

MIĘDZYKULTUROWE WYZWANIA W KOREAŃSKO-POLSKICH PRZEKŁADACH LITERACKICH

dr Jeong-in Choi, Uniwersytet Warszawski

Niniejsza prezentacja poświęcona jest analizie wyzwań związanych z przekładem literackim z języka koreańskiego na polski, ze szczególnym uwzględnieniem głębokich różnic kulturowych, które manifestują się w języku. Analiza koncentruje się na zagadnieniach wymagających od tłumacza nie tylko wysokiej kompetencji językowej, ale także dogłębnego zrozumienia kontekstu społeczno-historycznego tekstu źródłowego.

Prezentacja porusza problem tłumaczeń koreańskich nazw własnych, dla których stosuje się różne systemy transkrypcji, co często stawia tłumacza przed dylematem wyboru najbardziej odpowiedniej konwencji. Kolejnym istotnym zagadnieniem jest tłumaczenie nazw potraw i innych pojęć kulturowych, które nie mają swoich bezpośrednich odpowiedników w polskim kręgu kulturowym. Prezentacja analizuje strategie translatorskie, jakie są stosowane w takich przypadkach, włączając w to wybór między pozostawieniem oryginalnych nazw w transkrypcji a wprowadzeniem opisowych ekwiwalentów. Równolegle omawiane są trudności związane z przekładem neologizmów i gier słownych, które często niosą ze sobą dodatkowe warstwy znaczeniowe, niemożliwe do oddania w dosłownym tłumaczeniu.

Prezentacja podkreśla również kluczową rolę rozwijania kontekstu w celu ułatwienia odbioru tekstu przez polskiego czytelnika. W wielu przypadkach, zamiast dosłownego tłumaczenia, konieczne staje się poszerzenie wypowiedzi lub wprowadzenie przypisów, które wyjaśniają odniesienia kulturowe, historyczne czy mitologiczne, często nieznane odbiorcy.

Nota biograficzna:

Jeong In Choi, doktor językoznawstwa, zatrudniona jako adiunkt w Zakładzie Koreanistyki na Wydziale Kultur Azji i Afryki Uniwersytetu Warszawskiego. Obszary badawcze: związki frazeologiczne i przysłowia w języku koreańskim i polskim, koreańska etykieta językowa. Tłumaczka literatury koreańskiej i polskiej. Niektóre najważniejsze publikacje i przekłady literackie: *Koreańska etykieta językowa* (2020), *Wegetarianka* (wraz z J. Najbar-Miller, 2014), *Struktura świadomości Koreańczyków* (wraz z F. Daneckim, 2022), 우주 순양함 무적호 (oryg. *Niezwyciężony*, 2022). Adres do korespondencji: jeongin.choi@uw.edu.pl

KLASYCZNA POEZJA JAPÓŃSKA W PRZEKŁADZIE POLSKIM – ANTOLOGIA OGURA HYAKUNIN ISSHU

mgr Izabela Cieniuch, Uniwersytet Jagielloński

Za względu na odległość zarówno czasową, jak i kulturową dzielącą zachodniego odbiorcę od konwencji powstawania utworów z gatunku *waka*, przekład klasycznej poezji japońskiej stanowi dla tłumaczy znaczące wyzwanie.

Wystąpienie ma na celu prezentację wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy wybranych polskich przekładów wierszy z gatunku *waka* pochodzących z antologii *Ogura hyakunin isschu* i na podstawie tejże analizy próbę określenia kluczowych różnic w podejściu poszczególnych tłumaczy do podjętych przez nich utworów. Przedmiotem badania są przekłady autorstwa siedmiorga tłumaczy, opublikowane pomiędzy rokiem 1912 a rokiem 2008, co umożliwia podjęcie próby zaobserwowania ewentualnych zmian następujących wraz z upływem dekad. Początek wystąpienia stanowić będzie krótkie wprowadzenie na temat poezji *waka* oraz omawianych tłumaczy,

przedstawione zostaną także publikacje, z których pochodzą poszczególne przekłady. W głównej części wystąpienia przeanalizowana zostanie treść, a następnie poszczególne tłumaczenia wybranych utworów. Wyszczególnione zostaną, zdaniem mówczyni, najbardziej interesujące zabiegi zastosowane przez tłumaczy oraz różnice pomiędzy poszczególnymi strategiami przekładu. Zakończenie będzie mieć na celu zarysowanie ogólnych tendencji zauważonych w procesie analizy poszczególnych tłumaczeń.

Nota biograficzna:

Izabela Cieniuch, absolwentka studiów licencjackich z Japonistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim, obecnie kończy studia magisterskie na tym samym kierunku, przez rok stypendystka japońskiego Ministerstwa Edukacji na Uniwersytecie Osakijskim. Naukowe zainteresowania to między innymi tradycyjny ubiór japoński oraz jego historia, kultura i literatura okresu Heian oraz klasyczna poezja japońska.

JAK TŁUMACZYĆ TEKSTY ZANURZONE W JAPOŃSKIEJ KULTURZE PONOWOCZESNEJ? PRZYPADEK LITERATURY SHŌNO YORIKO

mgr Tomasz Dymowski, Uniwersytet Warszawski

Shōno Yoriko (ur. 1956) – jedna z najważniejszych współczesnych japońskich pisarek, poruszająca w swojej twórczości tematy zagubienia jednostki w zglobalizowanej rzeczywistości, dyskryminacji kobiet oraz społecznej izolacji – pozostaje praktycznie nieznana poza Japonią. Pierwsza z tzw. koronnych pisarzy (*sankan sakka*), którzy otrzymali trzy najważniejsze nagrody literackie w Japonii (Nomy, Akutagawy oraz Mishimy), ma na swoim koncie ponad pięćdziesiąt powieści i opowiadań, nie wliczając wielu krytycznych esejów.

Na pierwszy rzut oka dziwić może fakt, że od debiutu pisarskiego Shōno na początku lat 80., przetłumaczono na język angielski zaledwie jedno jej opowiadanie. Jednakże, nie bez powodu nawet w Japonii przylgnęła do niej łata „trudnej pisarki” (Saitō 2006: 180). Wynika to z charakterystycznego dla Shōno pisania, w którym rzeczywistość przeplata się ze światem snu, a narracja często przybiera formę swobodnych, niepowiązanych ze sobą strumieni świadomości. Język jest dla niej jedynym narzędziem, pozwalającym wyrazić frustracje i problemy z życia we współczesnym społeczeństwie japońskim.

Plastyczny język (Malabou 2018: 97) Shōno służy jej jako baza do krytyki japońskiego społeczeństwa. W jaki sposób to robi? Na przykład zmienia podstawowe słowa pisane znakami *kanji* na hiraganę lub katakanę, tworzy znakowe neologizmy i wielowarstwowe ciągi skojarzeń dzięki homonimicznemu systemowi języka japońskiego.

W swojej prezentacji chciałbym skupić się na wybranych dziełach Shōno z lat 90., które moim zdaniem, najlepiej oddają istotę jej warsztatu pisarskiego. Prezentując różne wersje tłumaczeń wybranych fragmentów tych utworów, omówię przykładowe problemy translatoryczne, jakie mogą pojawić się podczas przekładu na język polski.

Czy możliwe jest przetłumaczenie na język polski takich elementów, jak semiotyczna gra słów, oparta na aliteracji, analiza japońskiego sylabariusza prowadzona przez bohaterkę lub dekonstrukcja dyskryminacyjnego języka zombie w grze RPG ze snu narratorki – i to bez zaburzania komunikacji między tłumaczem a odbiorcą (Venuti 2000: 468)? Na podobne pytania postaram się odpowiedzieć w mojej prezentacji.

Dane bibliograficzne:

Malabou, Catherine, *Plastyczność u zmierzchu pisma. Dialektyka, destrukcja, dekonstrukcja*, tłum. P. Skalski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018

Saitō Minako, *Kaisetsu. Haha yo, chabudai o hikkurikaese* [Postowie. Matko, razem obróćmy stół do góry nogami], w: Shōno Yoriko, *Haha no hattatsu* [Rozwój mojej matki], Kawade Shobō, Tōkyō 1999, 180–188

Venuti, Lawrence, *Translation, Community, Utopia*, w: *The Translation Studies Reader*, red. L. Venuti, Routledge, London, New York 2000, 468–488

Nota biograficzna:

Tomasz Dymowski, doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UW, w dyscyplinie literaturoznawstwa. Asystent w Japonistyce UW od 2025 r. Moje zainteresowania badawcze skupiają się na współczesnej literaturze japońskiej, prozie kobiet i komparatystyce. Praca doktorska dotyczy twórczości Shōno Yoriko z lat 90.

ANALIZA EKWIWALENCJI POLSKO-JAPOŃSKIEJ TERMINOLOGII W DOKUMENTACH DOTYCZĄCYCH DZIEDZICZENIA W POLSCE I JAPONII

dr Yuki Horie, dr Grażyna Kramm,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Przedmiotem niniejszego wystąpienia jest analiza ekwiwalencji terminów prawnych oraz prawniczych używanych w dokumentach dotyczących dziedziczenia w Polsce i Japonii. Przedmiotem analizy są przepisy prawne dotyczące dziedziczenia w Polsce i Japonii, tj. polski Kodeks Cywilny, Dz. U. 2022. 01360, tj. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Księga czwarta: Spadki oraz japoński Kodeks cywilny 民法明治二十九年法律第八十九号第五編相続 – Kodeks cywilny z 29 roku Meiji [1887 r.] nr 89 Księga piąta: Spadki. We wstępie autorki wyjaśniają w skrócie systemy prawne obowiązujące w obu krajach oraz podstawowe pojęcie prawa spadkowego, które jest przedmiotem niniejszych badań. W dalszej części pracy, autorki zamierzają przedstawić dokumenty niezbędne w procesie dziedziczenia w Polsce i Japonii, m.in. akt zgonu obu krajów, a także akt notarialny, akt poświadczenia dziedziczenia, akt małżeństwa ze strony Polski oraz „zaświadczenie o pieczęci 印鑑証明書 (*inkan shōmeisho*)”, „zaświadczenie o zameldowaniu 住民票 (*jūminhyō*)”, „odpis z rejestru rodzinnego 戸籍謄本 (*koseki tōhon*)” oraz „odpis z rejestru wyłączeń 除籍謄本 (*joseki tōhon*)” ze strony Japonii.

W szczególności autorki skupią się na porównaniu podobieństw oraz różnic w tych dokumentach, a także na propozycjach tłumaczeń dla unikalnych wyrażen charakterystycznych dla każdego kraju. Analiza terminologii dokumentów dotyczących prawa spadkowego w Polsce i Japonii stanowi istotny krok w podkreśleniu znaczenia precyzyjnego tłumaczenia w parze językowej polsko-japońskiej, co jest kluczowe dla zachowania spójności i zrozumiałości treści prawnych w obu systemach prawnych.

Nota biograficzna:

Yuki Horie, wykładowca UAM, tłumaczka języków japońskiego, polskiego, angielskiego i francuskiego. Yuki Horie ukończyła studia romanistyczne na Uniwersytecie Sophia (上智大学 Jōchi Daigaku) w Tokio. Jest absolwentką Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, gdzie uzyskała tytuł magistra na podstawie pracy pt. Polish-Japanese Consecutive and Simultaneous Interpreting (2010) oraz stopień doktora na podstawie pracy pt. Sprawy cywilne rozpoznawane w sądach polskich i japońskich w aspekcie translologicznym (2013). Specjalizuje się w dziedzinie translologii, przekładu prawnego i prawniczego oraz prawa cywilnego. Obecnie prowadzi badania porównawcze nad prawem spadkowym w Polsce i w Japonii.

Grażyna Kramm, wykładowczyni w Zakładzie Japonistyki w Instytucie Orientalistyki na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, specjalizująca się w językoznawstwie, antropologii kulturowej i folklorze japońskim. W 1997 r. uzyskała tytuł magistra filologii japońskiej na Wydziale Neofilologii UAM. W trakcie studiów była stypendystką japońskiego Ministerstwa Edukacji na Uniwersytecie Tohoku w Sendai (1995-1996). Po ukończeniu studiów na UAM otrzymała stypendium japońskiego Ministerstwa Edukacji i została stypendystką badawczą na Uniwersytecie Kiusiu w Fukuoce (1998-2000), gdzie prowadziła badania terenowe na wyspie Tsushima. W 2023 roku uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w dziedzinie językoznawstwa na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza.

PROGRESJA TEMATYCZNA W TEKŚCIE LITERACKIM JAKO ZAGADNIENIE TRANSLATORYKI JAPŃSKO-POLSKIEJ

prof. ucz. dr hab. Romuald Huszcza, Uniwersytet Warszawski

Jednym z najważniejszych zadań, które ma przed sobą tłumacz, jest właściwe odzwierciedlenie tematyczno-rematycznej struktury zdań oraz zapewnienie opartej na tej podstawie spójności tekstu. Oznacza to, że w procesie przekładu konieczna jest poprawna identyfikacja tematów oraz rematów poszczególnych zdań a także budowanego w ramach narracji literackiej uporządkowania informacyjnego większych komponentów tekstu, takich jak narracje opisowe, relacje zdarzeń czy też partie dialogowe. Nie trzeba przy tym podkreślać, że progresja tematyczna w przekładzie ma być raczej jedynie maksymalnie przybliżonym do oryginału ekwiwalentem,

a nie jego odwzorowaniem i tworzący przekład dysponuje sporym zakresem swobody w kształtowaniu struktury tematyczno-rematycznej w zgodzie z uwarunkowaniami języka docelowego. Jak dobrze wiadomo, w języku japońskim występuje segmentalny wykładnik tematu, który sygnalizuje granicę między tematyczną a rematyczną częścią zdania w sposób niezależny od intonacji. W percepcji tekstu jednak suprasegmentalny wykładnik, jakim jest intonacja, zawsze odbierany jest w ramach tzw. aktualizacji struktury tematyczno-rematycznej, opartej na czystym wyobrażeniu brzmienia tekstu, i to nawet tam, gdzie pojawiają się rozmaite podziały niższego szczebla. Nie trzeba dodawać, że poprawna aktualizacja tej struktury tekstu jest koniecznym warunkiem jego rozumienia. Wszelkie zakłócenia, wynikające z błędnego rozpoznania tematów i rematów, mają w tym względzie daleko idące konsekwencje w postaci utraty spójności. Dla tematyczno-rematycznej segmentacji tekstu w przekładzie istotne są też czysto literackie aspekty tego zjawiska, należące w o wiele większym stopniu do sfery poetyki niż samej składni czy gramatyki. Przy czym, temat 主題 jest tutaj zawsze interpretowany lingwistycznie jako określony człon zdaniowy (jedno- lub kilkuwyrazowy) w ramach dychotomii temat-remat, a nie jako temat literacki, motyw czy też wątek. Pytanie diagnostyczne sformułowane w analizie brzmi zatem: co jest tematem w zdaniu bądź w akapicie?, a nie: co jest tematem zdania? Należy także pamiętać, że sama progresja tematyczna – jak zresztą każda własność poetyki tekstu literackiego – wykazuje zmienność historyczną i kształtowana jest rozmaicie w obrębie różnych nurtów oraz gatunków literackich. Prezentowana tu analiza oparta zostanie na przykładach tekstów z różnych epok, gatunków oraz nurtów artystycznych literatury japońskiej.

Nota biograficzna:

Romuald Huszcza, japonista, polonista i koreanista. Emerytowany profesor UW i UJ, wieloletni kierownik Katedry Językoznawstwa Ogólnego, Wschodnioazjatyckiego Porównawczego i Bałtystyki UW oraz Zakładu Japonistyki i Sinologii UJ. Obecnie współpracownik dydaktyczny Katedry Japonistyki UW oraz sekcji japońskiej ILS UW. Autor książek: *Honoryfikatywność*, *Gramatyka*, *Pragmatyka*, *Typologia*, *Gramatyzacja japońszczyzny*. Współautor *Gramatyki japońskiej* oraz podręczników języka koreańskiego. Redaktor i współredaktor wielu tomów zbiorowych i licznych artykułów z dziedziny morfologii, semantyki, składni, leksykografii i lingwistyki kontaktowej obszaru Azji Wschodniej.

SZTUCZNA INTELIGENCJA < HOMO AETATIS MEIJI

dr Hiroshi Kaneko, Uniwersytet Warszawski

W roku cesarskim Meiji 2 (1870 r.) Rinshō Mitsukuri, który w latach 1867–1868 przebywał w Paryżu jako członek delegacji rządu szogunatu na Wystawie Powszechnej (Exposition Universelle / EXPO), otrzymał zadanie przetłumaczenia w całości francuskiego kodeksu karnego. Przed jego pracą w Japonii nie istniały jeszcze nowoczesne koncepcje prawne.

Nawet pojęcia takie jak prawa człowieka czy obowiązki obywatela były wówczas w Japonii nieznane.

Podczas gdy Europa stopniowo budowała nowoczesny system prawnogospodarczy przez stulecie – od XVII do XVIII wieku, w erze Oświecenia – Japonia (podobnie jak Korea czy Chiny) musiała przyswoić te obce koncepcje w sposób niezwykle intensywny, w skróconym okresie zaledwie trzydziestu lat, aż do 1890 r., kiedy promulgowano Konstytucję Meiji.

Homo aetatis Meiji stworzył od podstaw nowe słownictwo ery nowoczesnej, łącząc elementy tradycji językowej z ideogramami chińskimi (*kanji*). W cyfrowych zbiorach Biblioteki Narodowej Japonii można znaleźć znakomite oryginalne teksty prawne z tej epoki. Jednym z nich jest ustawa nr 4 z 1890 r. o rachunkowości publicznej, opatrzona podpisem cesarza (*Keikeihō, goshōmei genpon, Meiji 22-nen, hōritsu dai-4-gō*), która kompleksowo opisuje system finansów publicznych na podstawie francuskiego *Décret impérial portant règlement général sur la comptabilité publique* z 31 maja 1862 r. Wiele z ówczesnych terminów prawnych i finansowo-księgowych pozostaje w użyciu w języku japońskim do dziś.

W moim wystąpieniu przedstawię treść ustawy nr 4 z 1890 r. o rachunkowości publicznej (*Kaikeihō*) i porównam ją z francuskim aktem prawnym *Décret impérial portant règlement général sur la comptabilité publique* z 31 maja 1862 r. Na tej podstawie powstało wiele nowożytnych terminów z zakresu finansów we współczesnym języku japońskim.

Nota biograficzna:

Hiroshi Kaneko, absolwent uniwersytetów Keiō i Hitotsubashi w Japonii oraz prawa na Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie, gdzie uzyskał stopień doktora. Jego badania skupiają się na porównawczych analizach systemów prawnych i gospodarczych, w szczególności prawa europejskiego, polskiego i japońskiego. Zajmuje się również problematyką translatoryczną, ze szczególnym uwzględnieniem terminologii prawniczej i ekonomicznej. Od 2018 roku współpracuje z Instytutem Lingwistyki Stosowanej, a od 2022 roku jest tam zatrudniony jako adiunkt w sekcji japońskiej. Prowadzi zajęcia m.in. z przekładu prawniczego i finansowego oraz konwersatoria tłumaczeniowe.

KULTUREMY JAKO NOŚNIKI ZNACZEŃ KULTUROWYCH W PRZEKŁADZIE GENJI MONOGATARI, CZYLI OPOWIEŚCI O KSIĘCIU GENJIM MURASAKI SHIKIBU – ANALIZA STRATEGII TRANSLACYJNYCH

prof. ucz. dr hab. Iwona Kordzińska-Nawrocka, Uniwersytet Warszawski

Tematem wystąpienia jest analiza strategii translacyjnych stosowanych wobec kulturomów, czyli jednostek językowych nacechowanych kulturowo na przykładzie przekładu *Genji monogatari* (Opowieść o księciu Genjim) autorstwa Murasaki Shikibu. Utwór zaliczany do gatunku *monogatari* –

– opowieści dworskiej z epoki Heian (794–1185), uznawany za arcydzieło nie tylko literatury japońskiej, ale również i światowej, obfituje w wysoce zrytualizowane opisy życia dworskiego, liczne odniesienia do religii, estetyki oraz ówczesnych kodów społecznych, co stanowi istotne wyzwanie translatorskie dla jego tłumaczy.

W ramach wystąpienia przedstawione zostaną definicje pojęcia kulturowym oraz typologie strategii translacyjnych stosowanych wobec tego typu jednostek językowych, takie jak: egzotyzacja, udomowienie, parafraza, kompensacja, pominięcie (elipsa) oraz paratekst. Analizie poddane zostaną wybrane fragmenty *Genji monogatari*, co pozwoli ukazać zróżnicowanie decyzji translatorskich oraz ich wpływ na recepcję tekstu w kulturze docelowej, czyli polskiej.

Nota biograficzna:

Iwona Kordzińska-Nawrocka, absolwentka studiów japonistycznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Uniwersytetu Shinshū w Japonii. Obecnie zatrudniona na stanowisku profesora uczelni w Katedrze Japonistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Była stypendystką japońskiego Ministerstwa Edukacji, Fundacji Japońskiej oraz Fundacji im. Takashimy i wielokrotnie prowadziła badania w Japonii – na Uniwersytecie Shinshū w Matsumoto oraz w Międzynarodowym Centrum Badań nad Kulturą Japońską (Nichibunken) w Kioto.

Jej zainteresowania badawcze obejmują klasyczną literaturę i język japoński, a także dawną i współczesną kulturę Japonii. Najważniejsze publikacje to: *Japońska miłość dworska* (TRIO 2005), *Kultura kulinarna Japonii* (Japonica 2018), *Ulotny świat ukiyo. Obraz kultury mieszczańskiej w twórczości Ihary Saikaku* (WUW 2010), *Klasyczny język japoński* (WUW 2013).

NIUANSE KULTUROWE W JAPOŃSKIM PRZEKŁADZIE JEŻYCJADY M. MUSIEROWICZ NA PRZYKŁADZIE „NUTRII I NERWUSA”

mgr Zofia Kurzawińska, Uniwersytet SWPS

Wiele tomów polskiej serii literatury młodzieżowej *Jeżycjada* autorstwa Małgorzaty Musierowicz (ur. 1945) doczekało się zagranicznych przekładów na języki takie jak czeski, litewski, niemiecki, rosyjski, słoweński, szwedzki, węgierski, wietnamski, włoski oraz japoński. Jak twierdzi sama autorka serii, ze wszystkich przekładów ma szczególny sentyment do japońskiego ze względu na estetykę okładek oraz wzorową współpracę z japońską tłumaczką Kazuko Tamura, która nawet w obliczu wielkiej katastrofy w Fukushima w 2011 roku, pomimo zamieszkiwania w okolicach Sendai, nieustrudzenie zajmowała się przekładem *Jeżycjady*.

Teorie przekładu badają najczęściej odzwierciedlenie oryginału względem przełożenia realiów kulturowych, a *Jeżycjada* w tle głównych wydarzeń szczególnie opisuje polskie realia od czasów PRL-u po wejście do Unii Europejskiej. Odnosi się do rozpoznawalnych czytelnikom poznańskich kamienic, nazw ulic, a językowo także do polskich

zdrobnień i zabaw słownych, kulturowo zaś – poprzez postać Ignacego Borejki – do antycznych cywilizacji Grecji i Rzymu.

Prezentacja zatem spróbuje odpowiedzieć na pytania, czy powyższe kody kulturowe znalazły swoje odzwierciedlenie w języku japońskim. Rozważane pytania to m.in. w jaki sposób mówią do siebie siostry Borejko po japońsku, jak przedstawiono ulice Poznania w języku japońskim, czy udało się oddać nieco dosadny język niektórych postaci oraz zdrobnienia wyrażające czułość w języku japońskim. Całość jest przyczynkiem do rozważania, na ile odrębna jest europejska i japońska tradycja literatury młodzieżowej oraz czy istnieje w Japonii miejsce dla Jeżycjady.

Nota biograficzna:

Zofia Kurzawińska, asystentka w Zakładzie Studiów Azjatyckich Uniwersytetu SWPS w Warszawie. Trzykrotnie była stypendystką wyjazdów do Japonii: najpierw do Liceum Hidaka (2009), a potem Uniwersytetu Nanzan (2014–2015) oraz Uniwersytetu Kōgakkan (2019). W 2025 roku złożyła rozprawę doktorską w zakresie literaturoznawstwa pt. „The Japanese, Russian and Polish literary surroundings of Bronisław Piłsudski”. Na co dzień zajmuje się dydaktyką języka japońskiego oraz popularyzacją wiedzy o Japonii.

ZAGADNIENIA PRZEKŁADU ZAPISU WIELOWARSTWOWEGO Z JĘZYKA JAPOŃSKIEGO

dr Sara Manasterska, Uniwersytet w Heidelbergu

Podstawową funkcją zapisu fonetycznego furigana w piśmie japońskim jest pomoc czytelnikowi w interpretacji tekstu. W literaturze – od mangi po powieść awangardową – zastosowania furigany mogą jednak budować kolejne warstwy znaczeniowe tekstu poprzez zaopatrywanie logogramów w niekonwencjonalne albo obcojęzyczne odczyty. Ponieważ alfabet łaciński posiada tylko jedną warstwę zapisu, tego rodzaju zastosowania furigany stanowią wyzwanie dla tłumaczki literackiej. Podczas mojego wystąpienia przedstawię kilka rodzajów dwuwarstwowego zapisu logograficzno-furiganowego z wybranych gatunków literackich oraz zaprezentuję możliwe sposoby ich tłumaczenia oraz ich zalety i wady.

Nota biograficzna:

Sara Manasterska studiowała asyriologię i japonistykę na Uniwersytecie Warszawskim i na tej samej uczelni obroniła pracę doktorską o aktach mowy w języku akadyjskim. Obecnie pracuje na Uniwersytecie w Heidelbergu. W wolnym czasie tłumaczy książki z angielskiego i japońskiego.

PODSTAWOWE WYZWANIA TŁUMACZEŃ USTNYCH NA PRZYKŁADZIE BRANŻ E-SPORTOWEJ I FILMOWEJ

Wiktor Marczyk

Wystąpienie ma na celu przedstawienie podstawowej specyfiki oraz wyzwań tłumaczeń ustnych (ze szczególnym uwzględnieniem par polski-japoński oraz angielski-japoński), jednocześnie prezentując techniki przygotowania do pracy oraz radzenia sobie z najczęstszymi trudnościami. Temat zostanie przedstawiony na poziomie praktycznym z wykorzystaniem przykładów (nagrań oraz anegdot) z autentycznych tłumaczeń ustnych (samego prelegenta oraz innych osób).

Wystąpienie będzie miało charakter wprowadzenia i skierowane będzie głównie do studentów zainteresowanych realiami tłumaczeń ustnych oraz poszukujących informacji dotyczących specyfiki pracy w tej profesji. Ma też na celu zarysowanie profilu tłumacza ustnego, w szczególności w branżach kulturalnych, z uwzględnieniem elementów pracy na scenie.

Nota biograficzna:

Wiktor Marczyk, tłumacz ustny i pisemny z języka japońskiego i języka angielskiego. Tłumacz sceniczny na wydarzeniach e-sportowych (Rainbow Six, Tekken, Street Fighter, Clash of Clans, Clash Royale, Brawl Stars, PUBG Mobile i inne) oraz wieloletni współpracownik Warszawskiego Festiwalu Filmowego (tłumaczenie spotkań Q&A z twórcami filmów). Autor tłumaczeń literatury (*Kobieta w fioletowej spódnicy*, *Sto kwiatów* – Wydawnictwo UJ; *Wspomnienia podniebienia* – praca zbiorowa, wydawnictwo Yumeka) oraz gier z sektora indie.

TŁUMACZYĆ NIEPRZETŁUMACZALNE: GRY JĘZYKOWE W KOREAŃSKIM TEATRZE TRADYCYJNYM T'ALCH'UM

prof. ucz. dr hab. Ewa Rynarzewska, Uniwersytet Warszawski

Taneczne widowisko maskowe (*t'alch'um*) rozwijało się w ludowym nurcie kultury dawnej Korei. Wykonywane było przez aktorów, zwanych *kwangdae*, którzy reprezentowali najniższą warstwę społeczną państwa Chosŏn (1392–1910) i byli przedmiotem ostrej krytyki ówczesnych elit społecznych i intelektualnych, zwłaszcza uczonych konfucjańskich, którzy potępili teatr, widząc w nim źródło demoralizacji społecznej. Twórcy *t'alch'um* wykorzystywali trzy tworzywa artystycznej ekspresji: taniec, pieśń i słowo. To ostatnie, choć miało bawić i śmieszyć, było również nośnikiem ważnych treści zawierających krytykę upośledzonych stosunków społecznych panujących w państwie Chosŏn. Widowisko *t'alch'um* utrzymane jest w konwencji ostrej satyry, dlatego język zdominowany został przez liczne gry słowne obejmujące kalambury, wyzwiska i wulgaryzmy. I to one właśnie stanowią będą przedmiot analizy.

Celem prezentacji jest omówienie zasadniczych strategii translacyjnych w przekładzie z języka koreańskiego na polski, pozwalających oddać ludyczny, przesycony pierwiastkiem śmiechu, charakter widowiska *t'alch'um*.

Nota biograficzna:

Ewa Rynarzewska, wykładowca w Zakładzie Koreanistyki WO UW. Specjalizuje się w klasycznej i współczesnej literaturze koreańskiej, tradycyjnej i współczesnej sztuce koreańskiej, w szczególności w tradycyjnych widowiskach koreańskim i współczesnym teatrze Korei Południowej. Autorka wielu prac naukowych (m.in. *Teatr uwikłany – koreańska sztuka teatralna i dramatyczna w latach 1900–1950*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2013; *Narodziny współczesnej dramaturgii koreańskiej*, „Przegląd Orientalistyczny”, 3–4/2013). Tłumaczka literatury koreańskiej (m.in. Yi Sang, Shin Kyung-sook, Yi Hyo-sŏk, Choi Jin-young).

MIASTO W NARRACJI. KILKA SŁÓW O WYZWANIACH ZWIĄZANYCH Z PRZEKŁADEM ASAKUSA KURENAIDAN YASUNARIEGO KAWABATY

dr Katarzyna Sonnenberg-Musiał, Uniwersytet Jagielloński

Wystąpienie poświęcone jest problematyce przekładu *Asakusa kurenaidan* 浅草紅団 (1927–1930), powieści-reportażu Yasunariego Kawabaty, ukazującej wielobarwny świat tokijskiej dzielnicy rozrywki Asakusa w okresie międzywojennym. Tekst ten, łączący elementy prozy poetyckiej, notatki reporterskie oraz wnikliwe obserwacje społeczne, wymaga od tłumacza zarówno filologicznej precyzji, jak i literackiej wrażliwości.

Styl narracji oscyluje pomiędzy wysokim a niskim rejestrem, ironią a melancholią, poezją a sloganem reklamowym, przy czym często wykorzystuje techniki filmowego montażu. Narrator-przewodnik oprowadza czytelnika po labiryncie ulic, teatrzyków i kawiarni Asakusy, raz w roli flâneura, innym razem autora plotkarskiej rubryki. Różnorodność głosów i perspektyw oddaje dynamikę samej dzielnicy – miejsca tętniącego życiem, kontrastami i przeplatającymi się narracjami.

Miasto ukazane jest jako kolaż doświadczeń i obrazów, zakodowanych w nazwach lokalnych, formach ówczesnej rozrywki, synestetycznych opisach neonów, zapachów i dźwięków, a także w gwarach i socjolektach mieszkańców. W referacie przedstawione zostaną konkretne przykłady tych zjawisk oraz wyzwania, jakie stawiają one przed tłumaczem, zmuszając go do poszukiwania strategii, które pozwolą zachować zarówno historyczny koloryt, jak i literacką wielogłosowość oryginału.

Nota biograficzna:

Katarzyna Sonnenberg-Musiał, adiunkt w Zakładzie Japonistyki i Sinologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, tłumaczka,

autorka licznych artykułów i monografii z zakresu nowożytnej i współczesnej literatury japońskiej. Jest autorką przekładów m.in. Saikaku Ihary, Ichiyō Higuchi, Sōsekiego Natsume, Ōgaia Moriego, Ryūnosuke Akutagawy, Kafū Nagaia, Osamu Dazaia czy Yasunariego Kawabaty.

PROBLEMY TŁUMACZY – KILKA PRZYKŁADÓW NA PODSTAWIE JAPOŃSKICH PRZEKŁADÓW JĄDRA CIEMNOŚCI JOSEPHA CONRADA

dr Aleksandra Szczechla, Uniwersytet Jagielloński

Kilka refleksji na temat konkretnych problemów translacyjnych przed jakimi stanęli japońscy tłumacze powieści Josepha Conrada „Jądro ciemności” poprzedzi krótka historia recepcji twórczości Conrada w Japonii. Przedstawię sylwetki jego tłumaczy wraz z omówieniem ich postrzegania Conrada i jego utworu, a także polityki wydawniczej, które kształtowały japońskie edycje dzieła. Różnice strategii translacyjnych zostaną zilustrowane m.in. na przykładzie tytułu, fraz kluczowych i obecności przypisów, które znacząco różnią się w poszczególnych wydaniach, odzwierciedlając ewolucję językową i interpretacyjną utworu na przestrzeni dekad.

Nota biograficzna:

Aleksandra Szczechla, absolwentka filologii japońskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Stypendystka japońskiego Ministerstwa Edukacji w latach 1994-1995 i 1998-2000 – dwukrotnie studia nad językiem i literaturą Japonii na Uniwersytecie Ochanomizu w Tokio. Uczestniczka dwumiesięcznych warsztatów dydaktycznych dla nauczycieli języka japońskiego organizowanych przez Japońską Fundację w 1998 i 2016 roku. Tłumaczka literatury japońskiej – m.in. *Uśmiechnięty wilk* Tsushimy Yūko (津島佑子 『笑いオオカミ』) (PIW, Warszawa 2023)

NARRACJA I PUNKT WIDZENIA W WYBRANYCH PRZEKŁADACH JAPOŃSKICH POWIEŚCI KRYMINALNYCH NA JĘZYK POLSKI

dr Andrzej Świrkowski, Uniwersytet Adama Mickiewicza

Nie da się przecenić znaczenia narracji i punktu widzenia dla literatury kryminalnej. W związku z rosnącą popularnością kryminału japońskiego w Polsce (jak dotąd cztery przekłady opublikowane w tym roku) chciałbym przyrzeć się w jaki sposób autorzy tacy jak Edogawa Ranpo, Higashiego Keigo czy Uketsu wykorzystują narrację w swoich utworach i jakie strategie przyświecają ich polskim tłumaczkom i tłumaczom.

Nota biograficzna:

Andrzej Świrkowski, starszy wykładowca w Zakładzie Japonistyki na Uniwersytecie imienia Adama Mickiewicza w Poznaniu,

członek Stowarzyszenia Tłumaczy Literatury. Jego zainteresowania badawcze i tłumaczeniowe skupiają się na przedwojennej literaturze japońskiej z pogranicza kryminału, grozy i fantastyki. Autor rozprawy doktorskiej Japońska literatura kryminalna w latach 1923–1937. Tłumacz utworów Edogawy Ranpo, Yumeno Kyūsaku czy Higashino Keigo.

KOMUNIKACJA GRAFICZNA W SINOSFERZE – PROBLEMY TERMINOLOGII

mgr Olgierd Uziembło, Uniwersytet Warszawski

Kraje Sinosfery, często nazywane obszarem kulturowym znaków chińskich w piśmiennictwie regionu, ex definitionem łączy rola znaków chińskich w komunikacji. W każdym z tych krajów znaki (*kanji*, *hanja*, *hanzi*) nie są jedynym, a nawet nie zawsze głównym środkiem graficznej komunikacji. W istocie swojej większość tych krajów jest multiskryptalna i poliskryptalna, zazwyczaj jednak nie mając aparatu terminologicznego, marginalizujemy to zjawisko w naszym opisie rzeczywistości językowej. Japonia, Chiny, Korea, Wietnam – w każdym z tych krajów istnieją podobne modalności przekazu graficznego. W każdym z nich jednak funkcjonują również przekazy innymi pismami. W każdym z nich funkcjonuje również kultura online, która w zasadniczy sposób modyfikuje rozumienie przekazu graficznego. Prezentowana terminologia nie jest w żadnym stopniu ostateczna ani nawet jedyna możliwa, stanowi jednak próbę uporządkowania zagadnienia z punktu widzenia grafolingwistyki.

Nota biograficzna:

Olgierd Uziembło, ukończył studia antropologiczne na Uniwersytecie Sun Jat-sena w ChRL, oraz sinologiczne na UW, uczestniczy w pracach grupy badawczej Sign and Symbol oraz fundacji Endangered Alphabets, badając systemy zapisu różnych kultur. Zajmuje się także dydaktyką języka chińskiego na Sinologii UW i SJW.

KIEDY MŁODOŚĆ TŁUMACZY STAROŚĆ: POEZJA SENRYŪ JAKO MOST POKOLENIOWY

mgr Emilia Wajs, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Senryū, forma poetycka wywodząca się z Japonii, znana jest ze swojej zwięzłości i ironicznego spojrzenia na ludzkie życie. W ostatnich dekadach gatunek ten stał się szczególnie popularny wśród osób starszych, często przekraczających 85. rok życia. Twórczość ta łączy w sobie doświadczenie przemijania, humor wobec słabości ciała oraz dystans wobec śmierci. Poezja seniorów staje się świadectwem nie tylko prywatnych przeżyć, lecz także przemian kulturowych i technologicznych.

Podczas wystąpienia skupię się na przekładzie poezji *senryū* osób w wieku podeszłym jako na akcie dialogu międzypokoleniowego. W referacie przeanalizuję relację między twórcami w wieku podeszłym, których doświadczenie starości jest osadzone w japońskim kontekście kulturowym, a tłumaczką, która interpretuje ich wiersze z perspektywy odmiennego języka i tradycji kulturowej. Omówione zostaną główne wyzwania translacyjne: różnice w podejściu do śmierci i starości w kulturze japońskiej i polskiej, problem oddania ironii i humoru seniorów, a także dylematy formalne. Celem wystąpienia jest wskazanie, że tłumaczenie poezji osób starszych może być rozumiane jako przestrzeń spotkania różnych etapów życia, w której przekład staje się nie tylko przeniesieniem tekstu, lecz także formą dialogu i wzajemnego zrozumienia.

Nota biograficzna:

Emilia Wajs, absolwentka kulturoznawstwa (spec. Kultura Dalekiego Wschodu) oraz japonistyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się na współczesnej poezji japońskiej. W Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych, Teologicznych i Artystycznych realizuje projekt badawczy pt. „Japońska poezja czwartego wieku – w stronę twórczości stulatków”. Głównym celem projektu jest próba opisanie i scharakteryzowanie poezji japońskiej tworzonej przez osoby zaliczane do czwartego wieku (85+), ze szczególnym uwzględnieniem sposobu, w jaki opowiadają one o rzeczywistości, życiu i świecie, a nie jedynie przedstawienia poetyckiego obrazu późnej starości.

KONOTOWANA GRAFEMICZNIE KULTURA TRZECIA W PRZEKŁADZIE

dr Aleksandra Wąsowicz-Peinado, Uniwersytet Warszawski

Przekład, w najprostszym ujęciu, może być traktowany jako kwestia dwujęzyczna i dwukulturowa, jako funkcja oddająca w języku B to, co zostało wyrażone w języku A. Niekiedy jednak ta pozornie prosta funkcja tłumaczeniowa wzbogaca się o dodatkowy czynnik zwany „kulturą trzecią” (por. Urbanek, 2002), który oznacza elementy kultury nienależące ani do języka oryginału, ani do języka przekładu. Jest to kultura obca, postrzegana przez pryzmat kultury wyjściowej dla tłumaczenia i wymagająca odpowiedniego oddania po stronie języka i kultury docelowej. Takie elementy kultury trzeciej mogą być wprowadzone w tekstie rozmaicie, a ich obcość bywa konotowana wizualnie poprzez dobór odpowiednich znaków pisma. Urbanek D., 2002, *Elementy trzeciej kultury w procesie przekładu*, [w:] *Przekład – Język – Kultura*, R. Lewicki (red.), Lublin, s. 61–70.

Nota biograficzna:

Aleksandra Wąsowicz-Peinado, absolwentka Japonistyki UW, stypendystka japońskiego Ministerstwa Edukacji oraz Japan Foundation. Uzyskała tytuł doktora w 2016 roku rozprawą dotyczącą japońskiego

systemu pisma. Współpracowała z Instytutem Lingwistyki Stosowanej UW oraz Katedrą Japonistyki UMK. Obecnie wykłada na Wydziale Neofilologii i Uniwersytecie Otwartym UW.

PROBLEM RÓŻNIC KULTUROWYCH W TŁUMACZENIU NA PRZYKŁADACH WYBRANYCH TEKSTÓW: PORÓWNANIE WYBRANYCH FRAGMENTÓW PRZEKŁADU KSIĄŻEK J.K. ROWLING NA JĘZYKI JAPOŃSKI I POLSKI

mgr Jakub Zajfert, Polsko-Japońska Akademia Technik Komputerowych

Jednym z ważnych aspektów, na które zwraca się coraz większą uwagę podczas przekładu, jest waga różnic kulturowych w procesie tłumaczenia oraz to, w jaki sposób wpływają na odbiór tekstu docelowego przez czytelników. Głównym celem tego wystąpienia jest podjęcie tej problematyki poprzez analizę tłumaczenia serii książek o Harrym Potterze autorstwa J. K. Rowling na język polski, autorstwa Andrzeja Polkowskiego oraz na język japoński, sporządzonego przez Yuko Matsuokę. Porównanie przeprowadzone będzie ze szczególnym uwzględnieniem zjawisk egzotyzacji i domestykacji w oparciu o teorię prof. Laurence'a Venutiego.

W tym celu przeprowadzona zostanie analiza tłumaczeń tytułów oraz nazw własnych takich jak „Hogwarts”, który w polskiej wersji staje się „Hogwartem”, a w japońskiej przyjmuje nazwę „ホグワーツ” [*hoguwātsu*]. Bardzo ciekawa również wydaje się analiza anagramu „Tom Marvolo Riddle” mającego utworzyć zdanie „I am Lord Voldemort”. W niniejszym wystąpieniu autor przeanalizuje sposób podejścia do zagadnienia tłumaczy wersji japońskiej i polskiej.

Na końcu analizy zostaną poddane zdania nieco mocniej osadzone w kulturze angielskiej oraz frazeologizmy, które stanowią jeden z najtrudniejszych elementów do przekładu, a niejednokrotnie ze względu na różnice kulturowe między Japonią a Anglią dopasowanie odpowiednich związków frazeologicznych może być nieco trudniejsze niż w przypadku języka polskiego.

Analiza ta pomoże zwrócić uwagę na cechy wspólne oraz różnice w podejściach tłumaczy z obu omawianych kręgów kulturowych, co młodym adeptom sztuki translatorskiej może okazać się wielce przydatne w ich dalszej karierze.

Nota biograficzna:

Jakub Zajfert, japonista, podczas studiów licencjackich zajmował się zagadnieniami socjologicznymi, a podczas studiów magisterskich – językoznawstwem japońskim, skupiając się głównie na pragmatyce i teoriach komunikacji.

Zawodowo, pracuje jako tłumacz oraz dydaktyk na Polsko-Japońskiej Akademii Technik Komputerowych, gdzie prowadzi wykłady z zakresu historii i kultury japońskiej dla studentów kierunków informatycznych oraz lektoraty z języka japońskiego.

Od pewnego czasu w kręgach jego zainteresowań naukowych znalazła się historia a dokładniej dzieje kasty samurajów oraz ninja. Hobbistycznie pasjonuje go kuchnia japońska, fantastyka, łucznictwo oraz odtwórstwo historyczne.

PROBLEMY TŁUMACZENIA TERMINOLOGII JAPOŃSKICH SZTUK TRADYCYJNYCH, NA PRZYKŁADZIE DROGI HERBATY

dr Anna Zalewska, Uniwersytet Warszawski

Tłumaczenie specjalistyczne, zarówno pisemne, jak i ustne, może nastroczać wielu problemów, z których na pierwszy plan wybija się znajomość terminologii związanej z daną dziedziną, a w szerszym planie, zrozumienie samej dziedziny. Poziom trudności znacznie wzrasta, kiedy dziedzina, której dotyczy tłumaczenie, jest związana z kulturą z odległego regionu i językiem z odmiennej rodziny językowej. Zwykle oznacza to brak wspólnej przeszłości lub wspólną przeszłość znacznie ograniczoną, a z tym wiąże się brak wykształconego i ugruntowanego słownictwa w wielu dziedzinach. Tłumaczenie między językiem polskim a japońskim nieustannie napotyka trudności z tym związane, a są one jeszcze większe, jeśli tłumaczenie dotyczy na przykład tak zwanych sztuk tradycyjnych, które operują specjalistycznym słownictwem, słabo znanym również natywnym użytkownikom.

W moim wystąpieniu chciałabym zidentyfikować problemy związane z tłumaczeniem specjalistycznym z języka japońskiego związanym ze sztukami tradycyjnymi na przykładzie przede wszystkim drogi herbaty (*chadō*), a także kaligrafii (*shodō*). Te dwie sztuki poznawałam zarówno jako osoba ucząca się i praktykująca, jak i jako tłumaczka, zarówno w tłumaczeniu ustnym, jak i pisemnym. Czy istnieje konieczność zróżnicowania terminologii na potrzeby tłumaczenia ustnego i pisemnego? Obecnie słownictwo związane z tymi dziedzinami powoli kiełkuje w polszczyźnie, ale ma bardzo ograniczony zasięg, związany na przykład z grupami praktykującymi te sztuki. Jakie są możliwości stworzenia terminologii, a jeszcze bardziej, rozpowszechnienia jej, tak by wypracowane, przydatne i sprawdzone słownictwo nie było ograniczone do grup rozproszonych w różnych częściach Polski? Jakie słownictwo należy tłumaczyć, a jakie pozostawić w brzmieniu oryginalnym i co stanowi podstawę do takiej oceny? Takie pytania badawcze stawiam na początek, z nadzieją na konstruktywną wymianę zdań i praktyczne wnioski.

Nota biograficzna:

Anna Zalewska, doktor, adiunktka w Katedrze Japonistyki, Wydział Kultur Azji i Afryki, Uniwersytet Warszawski. Absolwentka Japonistyki UW, odbyła studia w Japonii na uniwersytetach: Gakugei (Tokio), Hokkaido (Sapporo) i Kiotojskim. Zajmuje się japońską literaturą oraz kulturą tradycyjną (kaligrafia, droga herbaty), tłumaczy na język polski poezję *tanka* (*Zbiór z Ogura — po jednym wierszu od stu poetów*, 2008)

i współczesną (Itō Hiromi, *Zabić Kanoko*, 2024), współczesną literaturę japońską, farsy kyōgen i inne. Publikacje: *Kaligrafia japońska. Trzy traktaty o drodze pisma*, 2015; *O czarnym kocie cesarza i inne opowieści. Koty w dawnej literaturze japońskiej*, 2022.

30 LAT MINĘŁO, CZYLI KILKA SŁÓW O TYM, CO ZMIENIŁ IWAYA SAZANAMI W SWOIM BESTSELLERZE KOGANEMARU Z 1891 ROKU, GDY POSTANOWIŁ GO NAPISAĆ NA NOWO W 1921 ROKU

dr Marcelina de Zoete-Leśniczak,
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Napisana w 1891 roku przez Iwayę Sazanamię opowieść dla dzieci *Koganemaru* uważana jest za prekursorską w dziejach japońskiej literatury dla dzieci. Określana przez krytyków mianem fenomenu, bestselleru stanowi niewątpliwie cezurę w procesie wydzielenia obszaru literatury, którego odbiorcą i uczestnikiem stało się dziecko. Iwaya Sazanami aż do pojawienia się na scenie literackiej Ogawy Mimeia, zdominował świat literatury dla dzieci. Opowieść wydana jako pierwszy tom młodzieżowej serii Shōnen Bungaku wydawnictwa Hakubunkan, miała na celu popularyzację priorytetowo traktowanej przez rząd Meiji edukacji, ale także przyczynić się do powstania konkretnej grupy czytelniczej. Napisana w *bungo* opowiada historię dzielnego i odważnego psa imieniem *Koganemaru*, który wyrusza w długą drogę celem odnalezienia tygrysa Kinbō i dokonania na nim zemsty za śmierć ojca. Opowiadanie, mimo że napisane w 1891 roku, posiada bardzo dużo cech charakterystycznych dla prozy japońskiej końca okresu Edo, o czym świadczy chociażby to, że jest napisane w *bungo*. Iwaya został skrytykowany, że zamiast iść z duchem czasu i napisać w stylu potocznym zgodnym z *gembun itchi*, zdecydował się na styl literacki. Pisarz odpierał zarzuty twierdząc, że pisząc w *bungo* miał na uwadze łatwość czytania czy recytacji przez potencjalnego czytelnika. Pod wpływem recenzji utworu, dysput między krytykami i literatami tamtego okresu, Iwaya zdecydował się na stopniowe wprowadzenie zmian. W końcu w 1921 roku ukazało się *Sanjūnenme. Kakinaoshi: Koganemaru* nakładem wydawnictwa Hakubunkan. Była to już wersja w całości napisana w języku potocznym. Jednakże zmiany nie dotyczyły tylko języka. Mianowicie, Iwaya usunął fragmenty – dotyczące w głównej mierze obyczajów – związków damsko-męskich, które w nurcie *gesaku* byłyby normą, jednakże 30 lat później mogły już mieć zły wpływ na dzieci. Czy z związku z tym można uznać wersję z 1921 roku za tłumaczenie dokonane przez samego autora? Czy Iwaya uwspółcześnił *Koganemaru* i jeżeli tak, to czym to było zdeterminowane i jaki zakres obejmowała jego ingerencja? Czy potencjalny tłumacz podejmując się zadania przetłumaczenia tego bestselleru okresu Meiji na j. polski powinien traktować tekst jako literaturę okresu Edo (*gesaku bungaku*), Meiji czy może Taishō? Treść referatu koncentrować się będzie wokół znalezienia odpowiedzi na powyższe pytania.

Nota biograficzna:

Marcelina de Zoete-Leśniczak, adiunkt w Katedrze Orientalistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Doktorat uzyskała na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (tytuł pracy: Obecność dramatu i teatru w literaturze Tanizakiego Jun'ichiro). Jej praca naukowa koncentruje się na literaturze japońskiej okresu od epoki Meiji do literatury powojennej, ale odkąd została matką dwójki dzieci (7 i 8 lat), skupia się na japońskiej literaturze dziecięcej od okresu Meiji do współczesności. Jej zainteresowania koncentrują się wokół prozy Ogawy Mimeia, dramatów pisanych z myślą o dzieciach czy działalności czasopisma "Akai Tori". Stypendystka japońskiego Ministerstwa Edukacji w Uniwersytecie Kobe, dwukrotna stypendystka The Japan Foundation.

SESJA STUDENCKA W KRĘGU KULTURY JAPONII

OD BAŚNI OTOGIZŌSHI, POPRZEZ ZESZYTY PISANE KANĄ, PO POWIEŚĆ MIESZCZAŃSKĄ IHARY SAIKAKU (1642–1693). PRZEJŚCIE Z OKRESU ŚREDNIOWIECZA DO WCZESNEJ EPOKI NOWOŻYTNEJ W LITERATURZE JAPONSKIEJ

Sandra Cegiełka-Postuszny

Literaturę japońską charakteryzuje ciągłość form literackich, która wywierała wpływ na jej złożoność również w momencie jednego z najbardziej radykalnych przeobrażeń w dziejach tego kraju: w czasie przejścia z okresu średniowiecza do wczesnej epoki nowożytnej. Z pierwszą formą prozatorską XVII w., *kanazōshi* (zeszyty pisane kaną), bezpośrednio łączą się *otogizōshi* (bajki, książki rozrywkowe), tj. anonimowa, fikcyjna, krótka forma prozatorska, tworzona głównie w okresie Muromachi (1336–1573) oraz na początku okresu Edo (1603–1868). Mimo niewielkiej liczby artystycznie wybitnych przykładów tego gatunku, stał się on pomostem ku prozie popularnej okresu prymatu kultury mieszczańskiej. Od okresu Meiji (1868–1912) terminem *kanazōshi* zaczęto nazywać wszystkie utwory pisane prozą, które powstały między rokiem 1600 a 1682. W latach 80. XVII w. pojawiły się stosunkowo jednorodne opowiadania i powieści o cechach realistycznych, które na początku XVIII w. otrzymały nazwę *ukiyozōshi* (zeszyty, książki o ulotnym świecie). W roku 1682 ukazał się należący do nich utwór, który uznawany jest za pierwszą dojrzałą powieść epoki mieszczańskiej – *Kōshoku ichidai otoko* (Życie miłosne pewnego mężczyzny) Ihary Saikaku (1642–1693). Celem niniejszego wystąpienia jest rekonstrukcja procesu przemian gatunkowych japońskiej prozy narracyjnej między XV a XVII w. oraz ukazanie powiązań genologicznych *otogizōshi*, *kanazōshi* i *ukiyozōshi*.

JAPONSKA SZKOŁA PLAKATU NA PRZESTRZENI LAT 70.–90. I JEJ WPŁYW NA JAPONSKIE WSPÓŁCZESNE MAINSTREAMOWE MEDIA

Gustaw Grzybowski

Celem prezentacji jest omówienie i charakterystyka japońskiej powojennej grafiki współczesnej od lat 70. do 90. XX wieku. Skupiam się na ukazaniu pionierów szkoły działających w nurcie modernistycznym kładąc nacisk na zasługi Kamekury Yūsaku ('Japanese World Expo '70), Yokoo Tadanoriego oraz Satō Kōichiego. Przedstawiam również najważniejszych reprezentantów ruchu postmodernistycznego i ich wpływ na rozwój japońskiej grafiki. Ponadto, wyróżniam najważniejsze cechy charakterystyczne dla japońskiej szkoły plakatu, skupiając się na wpływach tradycyjnej estetyki i sztuki japońskiej.

Nadrzędnym celem prezentacji jest pokazanie zjawiska mniej znanego wśród szerszej publiczności, mimo jego wpływu na współczesną kulturę wizualną Japonii. Staram się to uczynić pokazując japońską szkołę plakatu jako źródło inspiracji dla współczesnych kontekstów kulturowych, w szeroko rozumianym japońskim mainstreamie. Jako przykład wskazuję pierwszą czołówkę anime *Dandadan* (ダンダダン), wyreżyserowaną przez Abela Gōngorę, której towarzyszy utwór zespołu Creepy Nuts *Otonoke* (オトノケ). Zestawiam ze sobą aspekty wizualne mainstreamowych mediów z dziełami powojennej grafiki japońskiej. Śledząc japońską popkulturę wizualną, wysuwam wnioski, że wpływy grafiki japońskiej powstałej w latach 70. XX wieku można wypatrzyć w wielu współczesnych dziełach popkultury.

YAKUWARIGO – KORZYŚĆ CZY PRZESZKODA W TŁUMACZENIU?

Angela Hoang

Yakuwarigo to stosunkowo młode pojęcie uformowane przez Kinsuię Satoshi'ego (ur. 1956). Jest popularnym tematem badań językoznawców. Ma związek z biolektem (tzw. językiem płci, czyli odmianą funkcjonalną języka uzależnionego od czynników biologicznych takich jak płeć oraz wiek, którym towarzyszą czynniki społeczno-kulturowe oraz psychologiczne) i stereotypami panującymi w różnych środowiskach, np. osób z wyższych klas społecznych, osób wykształconych oraz osób z różnych regionów. Stylizacja językowa jest częstym narzędziem wykorzystywanym w charakteryzowaniu postaci. Jedną wypowiedź bohatera – sposób mówienia, użycia odpowiednich form gramatycznych i honoryfikatywności, zaimków oraz partykułów, może wskazać na wiek, płeć, zajęcie czy pochodzenie bohatera. Zastanawiające jest to, ile może kodować jedna wypowiedź. Jak to wygląda w aspekcie tłumaczeniowym? Czy język roli zniekształca tłumaczenie, czy może wzbogaca całokształt? Jak to wygląda w przypadku tłumaczenia języka roli na język, który nie posiada takiego konceptu, jakim jest *yakuwarigo*? Jak jego wykorzystanie wpływa na odbiór języka japońskiego jako języka obcego wśród czytelników mangi i widzów anime? Jaka jest różnica między językiem roli, a standardowym językiem japońskim (*hyōjungo*)? Czy dialekt może zostać uznany za język roli?

Autorka postara się odpowiedzieć na wyżej postawione pytania na podstawie prac naukowych, w tym artykułów autorstwa m.in. prof. Kinsuię Satoshi'ego, prac magisterskich i doktorskich ogólnodostępnych lub udostępnionych dzięki uprzejmości ich autorów, lub promotorów; oraz badań przeprowadzonych przez językoznawców i literaturoznawców.

AUM SHINRIKYŌ W JAPOŃSKICH NARRACJACH POPKULTUROWYCH

Natalia Jura

Wystąpienie poświęcone będzie analizie fenomenu sekty Aum Shinrikyō oraz jej obecności w japońskiej kulturze popularnej. W pierwszej części omówione zostaną okoliczności powstania, główne założenia doktrynalne oraz struktura organizacyjna ruchu. Druga część prezentacji koncentruje się na interpretacji bezpośrednich i pośrednich nawiązań do Aum Shinrikyō w anime i mandze. Uwzględnione zostaną zarówno dzieła wprost odnoszące się do wydarzeń i ideologii sekty, jak i utwory wykorzystujące motywy bliskie jej narracjom – wizje nadchodzącego końca świata, mesjaniczne przywództwo czy opowieści o duchowym zbawieniu ludzkości. Analiza obejmie także wpływ zamachów i działalności Aum Shinrikyō na kształtowanie się wizerunku nowych ruchów i samej religii w popkulturze japońskiej po 1995 roku. Celem referatu jest nie tylko ukazanie sposobów, w jakie popkultura przetwarza pamięć o tej organizacji, lecz także zbadanie, czy jej doktryna była zjawiskiem wyjątkowym, czy raczej stanowiła produkt szerszych nastrojów społecznych i kulturowych towarzyszących przełomowi stulecia.

ZNACZENIE MANGI. PORÓWNANIE POLSKIEGO I JAPOŃSKIEGO RYNKU WYDAWNICZEGO

Michalina Krysiak

Kultura książek zawierających ilustracje sięga w Japonii czasów Heian, ale dopiero wiele wieków później, w epoce Edo (1603–1868), można dostrzec prototyp mangi, którymi były drzeworyty *ukiyo-e*. Po zakończeniu II wojny światowej (wojna w Azji i na Pacyfiku) manga została zdefiniowana jako odrębne medium przekazu i ewoluowała do tego co znamy obecnie. Obecnie manga jest szeroko znana na całym świecie, odgrywając kluczową rolę w rozwoju japońskiego *soft power* i rozpoznawalności Japonii. W swojej prezentacji chciałabym przedstawić tę długą historię mangi, wraz z jej krótką, lecz niezwykle bogatą historią ewolucji tego medium w czasach powojennych. W kolejnej części chciałabym porównać dwa rynki konsumenckie – nasz polski i japoński, na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego wśród wydawców z obu krajów. W swoim wystąpieniu chciałabym się skupić na podobieństwach i różnicach w gatunkach, wybieranych tytułach, jak i kontekście kulturowym.

EXPO W OSACE 1970 ROKU A JAPOŃSKA KONTRKULTURA

Julia Kuc

Wystawa światowa, która miała miejsce w 1970 roku w Osace, była kamieniem milowym dla japońskiego społeczeństwa. Mimo że poświęcono wiele przestrzeni Expo sztuce i architekturze awangardowej i eksperymentalnej, dla tych, którzy sprzeciwiali się rosnącemu w siłę kapitalizmowi czy utowarowieniu sztuki, obraz Japonii promowany podczas wydarzenia mijął się z rzeczywistością, czy też alternatywnym wyobrażeniem o tym kraju. Podczas wystąpienia opowiem o tych artystach związanych z undergroundowymi nurtami, którzy zgodzili się uczestniczyć w Expo '70, o tych, którzy zabrali głosy sprzeciwu wobec niego, o krytyce tego wydarzenia i o metodach obranych, by wyrazić ten sprzeciw.

KIMONO, JAKO PRZYKŁAD WYMIANY I WSPÓŁPRACY KULTUROWEJ Z JAPONIĄ

Natalia Laskowska

Wystąpienie podejmuje temat współczesnego funkcjonowania kimona nie tylko jako symbolu dziedzictwa narodowego, lecz także jako możliwego nośnika wymiany międzykulturowej. Pokażę ciekawe sposoby adaptacji tego znanego na całym świecie tradycyjnego stroju japońskiego. Zacznę od projektu „Imagine One World” z Igrzysk Olimpijskich 2020 w Tokio, w ramach którego kimono zostały wzbogacone o motywy symbolizujące tożsamość aż 196 krajów. Przedstawię również mniej znane, lokalne praktyki japońskich aktywistów i artystów, którzy wykorzystują strój jako formę solidarności oraz symbolicznego wsparcia. Modyfikacje klasycznego medium, zamiast prowadzić do konfliktu, stają się podstawą wspólnego dialogu, łączącego szacunek dla tradycji z kreatywną reinterpretacją. W ten sposób kimono ukazuje swój potencjał jako most sprzyjający twórczej i przyjaznej współpracy kultur.

AGENCJA YOSHIMOTO KŌGYŌ: POCZĄTKI I ROZWÓJ.

Wiktoria Lewaniak

W swoim wystąpieniu chciałabym przedstawić słuchaczom historię powstania i rozwoju jednej z najważniejszych japońskich agencji rozrywkowych – Yoshimoto Kōgyō i wywodzącej się spod jej skrzydeł szkoły talentów Yoshimoto New Star Creation. Powiem o najważniejszych dla agencji postaci, takich jak sami założyciele Yoshimoto Sei i Kichibē, czy późniejszy, wieloletni prezes Hayashi Shōnosuke. Krótco wyjaśnię, czym jest manzai i jaką rolę w jego rozwoju miała agencja Yoshimotów.

Opowiem o trudnościach, z jakimi zmagał się Hayashi przez wiele lat dowodzenia całą instytucją, od prób podniesienia się po II wojnie światowej po jego walkę ze środkami masowego przekazu w latach 70. XX wieku. Przedstawię również najważniejsze duety na przestrzeni dziesięcioleci, zaczynając od Hanabishiego Achako i Yokoyamy Entatsu, przez Downtown i Ninety-Nine, kończąc na współczesnych duetach, takich jak Wagyu. Na koniec wrócę do tematu Yoshimoto New Star Creation i opowiem o tym, jak wygląda bycie studentem tej szkoły, jakie zajęcia oferuje jakie perspektywy i możliwości mają jej absolwenci.

RAKUGO JAKO TRADYCYJNA SZTUKA ORATORSKA W JAPONII NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU.

Marcin Mirocha

Rakugo to tradycyjna japońska sztuka komediowa, polegająca na opowiadaniu historii przy wykorzystaniu wachlarza *sensu*, materiałowej chusteczki *tenugui*, mimiki i gestykulacji. Za pomocą tych prostych rekwizytów i modulacji głosu mistrz *rakugo* – będący jedyną osobą na scenie – przedstawia miejsce akcji, sytuacje oraz bohaterów.

Tak minimalistyczna i surowa forma wyrazu ma zarówno swoje zalety, jak i wady, które doprowadziły niemal do wymarcia sztuki, a następnie – do całkowitego odrodzenia i ponownego rozkwitu w latach 2000, kiedy to *rakugo* stało się jedną z najpopularniejszych form tradycyjnej sztuki w Japonii. Celem mojej prezentacji będzie omówienie przyczyn tych zjawisk, a także krótkie wprowadzenie w temat – czym jest *rakugo*, jak wygląda opowieść i sama geneza sztuki. Postaram się przybliżyć, jak *rakugo* poradziło sobie z wyzwaniami takimi jak internet, globalizacja, pandemia oraz wkroczenie w nową erę medialną.

Zastanowię się również nad pytaniami: czy, aby w pełni cieszyć się *rakugo*, trzeba oglądać je na żywo? A nawet – czy konieczne jest, by wykonawcą był człowiek? Czy forma *rakugo* jest występuje tylko w Japonii?

KTO PATRZY, KTO POSIADA? FEMINISTYCZNA DEKONSTRUKCJA BIJIN-GA OKRESU EDO

Laura Pichlińska

Wystąpienie ma na celu zwrócenie uwagi na zazwyczaj pomijane aspekty analizy drzeworytu. Poprzez zastosowanie teorii kultury wizualnej (John Berger, Laura Mulvey), odnoszących się zarówno do portretowanych, jak i do osoby obserwatora, zamierzam wykazać, że drzeworyty *bijin-ga* wpisują się w ścisły związek patrzenia z posiadaniem. Odnosząc się do iluzji bliskości oraz wrażenia obecności – czyli do głównych zabiegów artystycznych, mających zjednać sobie męskiego widza – postaram się udowodnić,

że dotychczasowe przekonania o portretach pięknych kobiet (zazwyczaj określane jako przydające kobietom powabu, godności, i wynoszące ich wartość) są błędne. Referat ma na celu ukazać, że zastosowanie zachodnich metod analizy dzieł kultury, w tym takiej, którą nazwalibyśmy feministyczną, jest nie tylko słuszne, ale wręcz konieczne – ponieważ bez demaskacji roli męskiej przyjemności w tworzeniu *bijin-ga* nie można w pełni zrozumieć, a tym bardziej badać tego gatunku sztuki japońskiej.

STYLIZACJA JĘZYKOWA POSTACI W PRZEKŁADZIE NA JĘZYK JAPOŃSKI AMERYKAŃSKIEGO SERIALU TELEWIZYJNEGO *BREAKING BAD*

Elżbieta Sokolińska

Referat będzie oparty o wyniki badań przeprowadzonych w ramach pracy magisterskiej, która dotyczyła stylizacji sposobów mówienia postaci w przekładzie serialu *Breaking Bad* na język japoński. W procesie analizy wypowiedzi siedmiu postaci, zawartych w napisach do dwóch wybranych odcinków serialu, odniesiono się do teorii zarówno z dziedzin translatoryki, jak i stylizacji językowej, nawiązując w sposób szczególny do teorii *yakuwarigo* Kinsuia Satoshiego – tzw. „języków ról” obecnych w języku japońskim. Wyniki badań wykazały różnice w sposobie stylizacji mowy postaci między tekstem źródłowym a docelowym, co uwarunkowane jest wieloma czynnikami, w tym decyzjami tłumacza – tendencją do domestykalizacji czy ograniczeniami wynikającymi z tłumaczenia audiowizualnego, lecz także zasadniczą innością angielszczyzny od japońszczyzny i efektywnością zastosowania *yakuwarigo*.

W wystąpieniu, w pierwszej kolejności przedstawione zostaną pokrótce główne pojęcia i teorie, które wykorzystano przy przeprowadzeniu badań. Omówiona zostanie również metodologia. Następnie na podstawie przykładów, ukazane zostaną różnice oraz podobieństwa pomiędzy dwoma wersjami językowymi napisów do serialu.

SYNKRETYZM CZY INDYGENIZACJA? WPŁYWY RODZIMYCH RELIGII NA WIERZENIA CHRZEŚCIJAŃSKIE W OKRESIE „CHRZEŚCIJAŃSKIEGO STULECIA” (1549-1650)

Wiktoria Szlendak

Choć chrześcijaństwo w Japonii od początku znacznie wyróżniało się na tle lokalnych wierzeń – poprzez monoteizm, zakaz poligamii, zinstytucjonalizowaną działalność charytatywną, a przede wszystkim postać Boga-człowieka, który poświęcił się dla zbawienia ludzkości – to pomimo iż w czasach przednowoczesnych ewangelizacja Japonii trwała przez tylko sto lat, w szczytowym momencie w tym kraju było około trzystu tysięcy chrześcijan.

Celem wystąpienia jest zbadanie, czy japoński katolicyzm w okresie tzw. chrześcijańskiego stulecia (1549-1650) poprzez kontakt z rodzimymi wierzeniami rozwinął cechy religii ludowej. Ponadto zaprezentowane zostaną przykłady, jak „twórcza odtwórczość”, charakterystyczna dla religijności Japończyków, przejawiała się w historii japońskiego chrześcijaństwa. Kwestie synkretyzmu religijnego zostaną przeanalizowane m.in. przez pryzmat teorii postkolonialnej, a poszczególne zagadnienia rozważone w oparciu o wybrane traktaty Fabiana Fucana (1565-1621).

CHARAKTERYSTYKA WYKORZYSTANIA WIZERUNKU AIDORU ORAZ ZAGRANICZNYCH CELEBRYTÓW W REKLAMIE JAPOŃSKIEJ

Bruno Wojaczek

Wystąpienie będzie poświęcone analizie zjawiska *aidoru* w reklamie japońskiej, ze szczególnym uwzględnieniem porównania jego wykorzystania z użyciem wizerunku zagranicznych celebrytów. Na początku pojawi się krótkie objaśnienie charakterystyki fenomenu *aidoru*, istotności więzi z fanami oraz jego roli w japońskiej kulturze popularnej. W dalszej części zaprezentowane zostaną wybrane reklamy, dobrane tak, aby ukazać szerokie spektrum sposobów angażowania zarówno *aidoru*, jak i zagranicznych gwiazd w pojedynczych reklamach czy nawet całych kampaniach marketingowych. Analiza skupi się na badaniu różnic w strategiach przekazu: od kreowania bliskości i zaufania czy wspierania obecnych wartości społecznych poprzez lokalne gwiazdy, po eksponowanie prestiżu czy stereotypizację Zachodu przy użyciu znanych twarzy kojarzących się na przykład z Hollywood, a tym samym z resztą Zachodu. Omówiony zostanie wpływ obu typów wizerunków na formę promocji i dobór środków wyrazu w reklamie. Celem wystąpienia będzie nie tylko opisanie tych mechanizmów, ale także wskazanie, w jaki sposób odmienny kontekst kulturowy determinuje wygląd i metodologię danej strategii reklamowej.